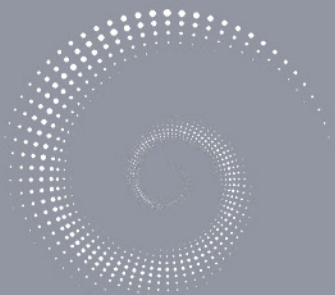

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ερμηνεία κατ' άρθρο

Άρθρο 90

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΩΓΟΣ

Ηλεκτρονική έκδοση

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΠ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ξ. ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ, Γ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Νοέμβριος 2023

ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΜΗΣ ΤΥΧΑΙΟΥ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ
WATCH.GR

Άρθρο 90

1. Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργιών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Αυτό συγκροτείται από τον Πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στο δικαστήριο αυτό, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, καθώς και δύο Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και της διοικητικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτά για τα θέματα που αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και της Γενικής Επιτροπείας. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτό. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο μετέχουν χωρίς ψήφο και δύο δικαστικοί λειτουργοί του κλάδου στον οποίο αφορούν οι υπηρεσιακές μεταβολές, βαθμού τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχου, που επιλέγονται με κλήρωση, όπως νόμος ορίζει.

2. Το συμβούλιο της παραγράφου 1 συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση, όπως νόμος ορίζει, όταν κρίνει για προαγωγές στις θέσεις των συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγιτών, αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και για την επιλογή των μελών των Γενικών Επιτροπειών των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά τα λοιπά ισχύουν και στην περίπτωση αυτή οι διατάξεις της παραγράφου 1.

3. Αν ο Υπουργός Δικαιοσύνης διαφωνεί με την κρίση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα στην ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Δικαίωμα προσφυγής έχει και ο δικαστικός λειτουργός στον οποίον αφορά η κρίση, υπό τις προϋποθέσεις

που ορίζει ο νόμος. Κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας του οικείου ανώτατου δικαστηρίου ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ισχύουν οι διατάξεις των εδαφίων τρία έως έξι της παραγράφου 1. Στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου μετέχουν μετά ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου.

4. Οι αποφάσεις της ολομέλειας ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου για το ζήτημα που έχει παραπεμφθεί σε αυτήν, καθώς και οι αποφάσεις του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, με τις οποίες δεν διαφώνησε ο Υπουργός είναι γι' αυτόν υποχρεωτικές.

5. Οι προαγωγές στις θέσεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργείται με όμοιο διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων ενεργείται με όμοιο επίσης διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας και των προέδρων εφετών των διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει. Η θητεία του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών ακόμη και αν ο δικαστικός λειτουργός που κατέχει τη θέση δεν καταλαμβάνεται από το όριο ηλικίας. Ο τυχόν υπολειπόμενος μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας χρόνος λογίζεται ως πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, όπως νόμος ορίζει.

6. Οι αποφάσεις ή πράξεις κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΩΓΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βενιζέλος Ευ., *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*, 2002· Βλαχόπουλος Σπ., *Θέματα δικαστικών λειτουργιών και προσβολής πράξεων δικαστικών οργάνων στη νομολογία του Γ΄ Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας*, ΕφημΔΔ 2011· Γέροντας Απ., «Ελλείμματα» δικαστικής προστασίας, Διδικ 8/1996· Γεωργακόπουλος Γ., *Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και ο τρόπος εκλογής των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων*, ΕλλΔνη 29/1988· Γώγος Κ., «Η εφαρμογή των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος για τους δικαστικούς λειτουργούς και την απονομή της δικαιοσύνης – ένας απολογισμός», σε: Ξ. Κοντιάδης (επιμ.), *Πέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001*, 2006, τόμος Β· Δέδες Σ., «Κίνδυνοι που απειλούν την προσωπική ανεξαρτησία του δικαστικού λειτουργού», σε: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, τόμος 1, 1988· Κλαμαρής Ν., *Η ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας έναντι επεμβάσεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας*, ΕλλΔνη 27/1986· Κυριτσάκης Δ., *Προεδρεία των Ανωτάτων Δικαστηρίων, τρόπος επιλογής*, ΕλλΔνη 37/1996· ο ίδιος, «Επιλογή "Ηγεσίας" των Ανωτάτων Δικαστηρίων», σε: Εταιρία Δικαστικών Μελετών, *Συμβολές II*, 1998· Μανιτάκης Αντ., *Η ατυχής νομοθετική τροποποίηση της διαδικασίας επιλογής των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων*, www.constitutionalism.gr 2010· Μανιώτης Δ., *Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας*, 1989· Μανωλεδάκης Ι., *Επτά θέσεις για το δίκαιο και τη δικαιοσύνη*, 1992· ο ίδιος, «Σκέψεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης», σε: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, τόμος 1, 1988· Παπαδημητρίου Γ., «Ο πολιορκητικός κριός της δικαιοσύνης», σε: *Συνταγματικά Επίκαιρα 1989-1991*, 1992· ο ίδιος, «Συνταγματική πολιτική στον χώρο της δικαιοσύνης», σε: Εταιρία Δικαστικών Μελετών, *Συμβολές II*, 1998· Πικραμένος Μ., *Η λογοδοσία των Δικαστών στη Δημοκρατία*, 2022· Σημίτης Κ., «Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Μύθος και Πραγματικότητα», σε: *Πολιτική-Κυβέρνηση-Δίκαιο*, 1981· Σκουρής Β., «Εγγυήσεις και παραμορφώσεις της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών», σε: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, ΕΝΟΒΕ 1/1988· ο ίδιος, *Ζητήματα δικαστικής προστασίας στην αναθεώρηση του Συντάγματος*, 2000· Σπυρόπουλος Φ., *Συνταγματικό δίκαιο*, Β΄ έκδ., 2020· Τσάτσος Δ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, τ. Β΄, *Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας*, Β΄ έκδ., 1993· Τσιρωνάς Αθ., «Άρθρο 90», σε: Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα. Κατ' άρθρο ερμηνεία*, 2017· Χρυσόγονος Κ., *Συνταγματικό δίκαιο*, γ΄ έκδ. 2022· ο ίδιος, «Ελλειμμα δικαιοσύνης», Δ 40/2009, σε: Π. Τσούκας (επιμ.), *Ο ασάλευτος χρόνος της ελληνικής δικαιοσύνης*, 2017.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγή.....	6
II. Οι υπηρεσιακές μεταβολές που διέπονται από το άρθρο 90 παρ. 1	8
III. Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο ως κυρίαρχο όργανο αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης.....	9
IV. Διαδικασία υπηρεσιακών μεταβολών.....	13
V. Δευτεροβάθμια κρίση της Ολομέλειας του οικείου Ανώτατου Δικαστηρίου.....	14
VI. Η ανάδειξη της ηγεσίας της Δικαιοσύνης από το Υπουργικό Συμβούλιο	16
VII. Ο περιορισμός της θητείας στην κορυφή της Δικαιοσύνης.....	21
VIII. Το απαράδεκτο αιτήσεων ακυρώσεως κατά πράξεων που εκδόθηκαν βάσει του άρθρου 90 παρ. 1 έως 5 Σ.	21

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1 Το άρθρο 90 Σ. εξειδικεύει τις εγγυήσεις της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών, την οποία εξαγγέλλει γενικά το άρθρο 87 παρ. 1 Σ., συμπληρώνει δε τις διατάξεις του άρθρου 88 σε σχέση με την υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργών, ρυθμίζοντας τις σημαντικότερες υπηρεσιακές μεταβολές. Το άρθρο 90 διαπνέεται από την ιδέα της αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης στα θέματα του προσωπικού της, εφόσον οι κύριες υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστικών λειτουργών διενεργούνται μόνον βάσει απόφασης συλλογικού οργάνου αποτελούμενου αποκλειστικά από δικαστές, του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου (εφεξής ΑΔΣ). Κατ' εξαίρεση, η ηγεσία των Ανωτάτων Δικαστηρίων, συμπεριλαμβανομένων των Γενικών Επιτρόπων της Επικρατείας των Διοικητικών Δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ορίζεται με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, κατά τα προβλεπόμενα στην πέμπτη παράγραφο του άρθρου 90. Η τελευταία παράγραφος του άρθρου εξαιρεί όλες τις πράξεις που εκδίδονται βάσει των ρυθμίσεων του άρθρου 90 από την ακυρωτική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συνολικά, το άρθρο 90 ακολουθεί στη δομή του και το γενικό του περιεχόμενο το κείμενο του άρθρου 90 Σ. 1952, επαυξάνοντας όμως ουσιαδώς τις εγγυήσεις της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών. Οι παράγραφοι 2 έως 5 του άρθρου 90 έλαβαν την τρέχουσα μορφή τους με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Πρέπει να σημειωθεί, ότι το άρθρο 90 θέτει έναν πυρήνα ρυθμίσεων, εξουσιοδοτώντας κατά τα λοιπά τον κοινό νομοθέτη

δώδεκα φορές να θέσει τους ειδικότερους κανόνες, κινούμενος βέβαια εντός του διαγραφέντος πλαισίου.

Ο κανόνας της καταρχήν αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης σε ζητήματα μεταβολών της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών που τίθεται στο άρθρο 90 αποτελεί την πλέον προωθημένη μορφή της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών σε ευρωπαϊκό επίπεδο και έχει το πλεονέκτημα ότι απομονώνει εν πολλοίς τον μηχανισμό της Δικαιοσύνης από κάθε είδους εξωτερικές επιρροές, ιδίως δε από εκείνες της εκτελεστικής λειτουργίας¹. Ωστόσο, η αυτοδιοίκηση έχει και μειονεκτήματα, εφόσον τα αιτήματα της κοινωνίας για ταχεία και αποτελεσματική άσκηση του δικαιοδοτικού έργου δεν βρίσκουν φυσική δίοδο εισόδου στις κρίσεις επί των προαγωγών των δικαστικών λειτουργών, εφόσον αυτές λαμβάνουν χώρα αποκλειστικά εντός του δικαστικού σώματος. Σε ορισμένο βαθμό, η αυτοδιοίκηση έρχεται σε προστριβή με την αποστολή της Δικαιοσύνης να υπηρετεί την κοινωνία². Ο νομοθέτης καλείται να επαυξήσει τη διαφάνεια ιδίως της διαδικασίας προαγωγής των δικαστών, δίδοντας τη δυνατότητα και σε άλλα μέρη με ενδιαφέρον για την απονομή της δικαιοσύνης (stakeholders), όπως είναι ιδίως οι δικηγορικοί σύλλογοι και άλλοι θεσμικοί εκπρόσωποι της κοινωνίας και της οικονομίας, να τοποθετούνται ενόψει των σχετικών κρίσεων· αυτό δεν σημαίνει μεταβολή της σύνθεσης του ΑΔΣ, αλλά την εισαγωγή δημόσιας προδικασίας με στοιχεία διαβούλευσης που θα δίνει τη δυνατότητα έγγραφης τοποθέτησης στους κοινωνικούς φορείς. Στη θεωρία έχει επίσης επισημανθεί ότι το αυτοδιοίκητο της Δικαιοσύνης, όπως διαμορφώνεται από το άρθρο 90 Σ. συνεπάγεται εξάρτηση του κατώτερου από τον ανώτερο δικαστή³. Η ιεραρχική οργάνωση είναι όμως χαρακτηριστικό της εν γένει δημόσιας υπηρεσίας και συνδέεται με την αποτελεσματικότητα κατά την άσκηση των καθηκόντων και την ευθύνη του σώματος των δικαστικών λειτουργών έναντι της κοινωνίας· γι' αυτό τον λόγο, η αναγνώριση σε συλλογικό όργανο, το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, της αποφασιστικής αρμοδιότητας για μια σειρά από

2

¹ Κ. Γώγος, «Άρθρο 87», σε: Σπ. Βλαχόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Γ. Τασόπουλος (επιμ.), *Σύνταγμα. Ερμηνεία κατ' άρθρο*, 2023, αρ. περ. 16.

² Για την κοινωνική αποστολή της Δικαιοσύνης Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των Δικαστών στη Δημοκρατία*, 2022, σελ. 230 επ.

³ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Β', Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας*, 1993, σελ. 555· Κ. Σημίτης, «Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Μύθος και Πραγματικότητα», στον τόμο: *Πολιτική-Κυβέρνηση-Δίκαιο*, 1981, σελ. 47 επ. (48-49).

θεμελιώδεις υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστών ανταποκρίνεται στην οργανωτική λογική της Δικαιοσύνης ως δημόσιας υπηρεσίας με σταδιοδρομία των μελών της⁴ και διασφαλίζει την ενότητα των κριτηρίων που εφαρμόζονται.

II. ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 90 ΠΑΡ. 1

- 3 Το άρθρο 90 ρυθμίζει τη διαδικασία προαγωγών, τοποθετήσεων, μεταθέσεων, αποσπάσεων και μετατάξεων των δικαστικών λειτουργών. Οι υπηρεσιακές αυτές μεταβολές δεν αναφέρονται στην παράγραφο 1 ενδεικτικά, αλλ' αποκλειστικά. Το Σύνταγμα δεν ρυθμίζει τη διαθεσιμότητα, την αργία και την προσωρινή θέση εκτός υπηρεσίας ως υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστικών λειτουργών⁵, οι οποίες διέπονται από τα άρθρα 67-69 ΚΟΔΚΔΛ. Επίσης, ο διορισμός και η λύση⁶ της υπηρεσιακής σχέσης των δικαστικών λειτουργών δεν αποτελούν αντικείμενο του άρθρου 90, αλλά του άρθρου 88 Σ. Για τον λόγο αυτό έχει απασχολήσει τη νομολογία επανειλημμένως η διάκριση μεταξύ διορισμού και προαγωγής των δικαστικών λειτουργών. Ο διορισμός στη θέση του Γενικού Επιτρόπου των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων αρχικά δεν θεωρούνταν προαγωγή⁷, ενώ μετά την αναθεώρηση του έτους 2001 η εν λόγω μεταβολή διέπεται από την ειδική ρύθμιση της πέμπτης παραγράφου του άρθρου 90, η οποία πλέον χαρακτηρίζει ως προαγωγή την πλήρωση των θέσεων των Γενικών Επιτρόπων της Επικρατείας των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατόπιν σχετικής πρότασης του Υπουργικού Συμβουλίου. Αντιθέτως, στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 του άρθρου 90, σύμφωνα με τη ρητή πρόβλεψη της δεύτερης παραγράφου του ίδιου άρθρου, εμπίπτει η προαγωγή στις θέσεις Επιτρόπου και Αντεπιτρόπων της Επικρατείας στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια με απόφαση του οικείου ΑΔΣ⁸. Προαγωγή κρίθηκε επίσης ότι αποτελεί ο διορισμός σε θέση εισηγητή στο ΣτΕ, δεδομένου ότι ο εισαγωγικός βαθμός στο εν λόγω δικαστήριο είναι εκείνος του δόκιμου εισηγητή⁹.
- 4 Η τοποθέτηση του δικαστικού λειτουργού αναφέρεται στον καθορισμό του συγκεκρι-

⁴ Κ. Γώγος, «Άρθρο 88», σε: Σπ. Βλαχόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Γ. Τασόπουλος (επιμ.), *Σύνταγμα*, ό.π., αρ. περ. 3.

⁵ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, 2020, σελ. 434.

⁶ ΣτΕ Ολομ. 90/2011.

⁷ ΣτΕ Ολομ. 105/1981.

⁸ Βλ. ΣτΕ 3466/2005.

⁹ ΣτΕ 1745/1990. Συναφώς Κ. Γώγος, «Άρθρο 88», ό.π., αρ. περ. 9.

μένου, κατά τόπον, δικαστηρίου (ή εισαγγελίας) στο οποίο ανήκει η οργανική θέση που πληρώνεται¹⁰, ενώ η μεταβολή του εν λόγω δικαστηρίου (ή εισαγγελίας) γίνεται με πράξη μετάθεσης, με την οποία ο δικαστικός λειτουργός τοποθετείται, με τον ίδιο βαθμό, σε άλλο δικαστήριο (ή εισαγγελία) του ιδίου κλάδου¹¹. Η απόσπαση έχει προσωρινό χαρακτήρα: Είναι η προς ώρας και για ορισμένο χρονικό διάστημα μεταφορά του δικαστικού λειτουργού από την οργανική του θέση και η ανάθεση καθηκόντων σε άλλο δικαστήριο¹², χάριν της εξυπηρέτησης έκτακτων υπηρεσιακών αναγκών¹³. Τέλος, η μετάταξη, την οποία κατ' αρχήν απαγορεύει το άρθρο 88 παρ. 6 Σ., αναφέρεται στη μεταβολή του κλάδου της Δικαιοσύνης στον οποίο υπηρετεί ο δικαστικός λειτουργός¹⁴.

III. ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΩΣ ΚΥΡΙΑΡΧΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Όλες οι υπηρεσιακές μεταβολές του άρθρου 90 παρ. 1 πραγματοποιούνται κατόπιν απόφασης του ΑΔΣ¹⁵, με Προεδρικό Διάταγμα που εκδίδεται μερίμνει του Υπουργού Δικαιοσύνης¹⁶. Το ΑΔΣ αποφασίζει με κριτήριο τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των δικαστηρίων της χώρας, συνεκτιμώντας τις επιδόσεις και την προσωπική κατάσταση των δικαστικών λειτουργών. Ειδικότερα σε σχέση με τις προαγωγές, αντικείμενο της κρίσης του ΑΔΣ είναι η συνδρομή στο πρόσωπο του δικαστικού λειτουργού των προσόντων και ικανοτήτων που απαιτούνται για την άσκηση των καθηκόντων του ανώτερου βαθμού, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν έλεγχο της ορθότητας των αποφάσεων κατώτερων δικαστηρίων, απονομή δικαιοσύνης σε υποθέσεις μείζονος δυσκολίας, καθώς και την επιθεώρηση και τον πειθαρχικό έλεγχο δικαστών κατώτερου βαθμού¹⁷. Τα κριτήρια αυτά διασφαλίζουν την εφαρμογή της αρχής της αξιοκρατίας

5

¹⁰ Πρβλ. Επ. Σπηλιωτόπουλο/Χ. Χρυσανθάκη, *Βασικοί θεσμοί δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου*, 9η έκδ., 2017, σελ. 71· επίσης Αθ. Τσιφωνά, «Άρθρο 90», σε: Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, *Σύνταγμα. Κατ' άρθρο ερμηνεία*, 2017, αρ. περ. 11.

¹¹ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 434· Αθ. Τσιφωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 12.

¹² ΣτΕ Ολομ. 813-4/2019.

¹³ Αθ. Τσιφωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 14.

¹⁴ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 435. Βλ. ακόμη Κ. Γώγο, «Άρθρο 88», ό.π., αρ. περ. 27.

¹⁵ ΣτΕ Ολομ. 813-4/2019.

¹⁶ Άρθρο 59 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ (ν. 4938/2022).

¹⁷ ΣτΕ 815/2011, 3762/2010.

στις προαγωγές των δικαστικών λειτουργών¹⁸. Πρόκειται λοιπόν για κρίσεις, οι οποίες σύμφωνα με τον νόμο¹⁹ θα πρέπει να είναι κατ' εκλογή και όχι απλώς κατ' αρχαιότητα²⁰. Σημειώνεται ότι η εξέλιξη δικαστών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων σε θέσεις Συμβούλων της Επικρατείας ρυθμίζεται κατά ειδικό τρόπο στο άρθρο 88 παρ. 6 Σ.

- 6 Όπως προκύπτει από την τέταρτη παράγραφο του άρθρου 90, η απόφαση του ΑΔΣ είναι απολύτως δεσμευτική σε όλες τις πτυχές για τον Υπουργό Δικαιοσύνης²¹. Αυτό ισχύει είτε πρόκειται για απόφαση της Ολομέλειας του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου, το οποίο αποφασίζει ως δευτεροβάθμιο δικαστικό συμβούλιο κατόπιν διαφωνίας του Υπουργού, είτε πρόκειται για απόφαση του ΑΔΣ κατά της οποίας δεν προσέφυγε ο Υπουργός· ο Υπουργός υποχρεούται δε να εκτελεί χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τις αποφάσεις των οργάνων αυτών²². Μάλιστα, ο Υπουργός Δικαιοσύνης οφείλει, συμμορφούμενος στην κρίση του ΑΔΣ, να προσδώσει αναδρομικότητα στην προαγωγή σύμφωνα με το ουσιαστικό δίκαιο²³. Εάν το Προεδρικό Διάταγμα περιέχει ρυθμίσεις που εκδόθηκαν κατά παραβίαση της υποχρέωσης συμμόρφωσης στην απόφαση του ΑΔΣ, διανοίγεται για τον θιγόμενο δικαστικό λειτουργό η οδός της αιτήσεως ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ²⁴.
- 7 Ενόψει της δεσμευτικότητας των αποφάσεών του για τον Υπουργό Δικαιοσύνης, το ΑΔΣ αποτελεί το κυρίαρχο πολιτειακό όργανο σε σχέση με τις μεταβολές στην υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργών, με την επιφύλαξη, όμως, της πλήρωσης των θέσεων στην ηγεσία της Δικαιοσύνης σύμφωνα με την πέμπτη παράγραφο του άρθρου 90. Το Σύνταγμα, ήδη από την αναθεώρηση του 1911²⁵, προβλέπει το ΑΔΣ ως το κατεξοχήν συλλογικό όργανο αυτοδιοίκησης του δικαστικού σώματος, το οποίο συγκροτείται αποκλειστικά από εν ενεργεία δικαστικούς λειτουργούς του οικείου δικαιοδοτικού κλάδου. Το άρθρο 90 Σ. αναφέρεται σε τρία Ανώτατα Δικαστικά Συμβούλια: Αυτό της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, το ΑΔΣ του Συμβουλίου της Επικρατείας και της διοικητικής δικαιοσύνης και, τέλος, το ΑΔΣ του Ελεγκτικού Συνε-

¹⁸ Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των Δικαστών*, ό.π., σελ. 230.

¹⁹ Άρθρο 59 παρ. 6 ΚΟΔΚΔΛ.

²⁰ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 6.

²¹ ΣτΕ 1591, 1589/1995, 180/1989, 1888/1988, 4657, 4064/1986, 3187/1980· ΣτΕ Ολομ. 167/1978.

²² Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 38.

²³ ΣτΕ Ολομ. 4356/1997· ΣτΕ 2798/1996.

²⁴ Αναλυτικότερα κατωτέρω, αρ. περ. 21.

²⁵ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 437.

δρίου. Στην παράγραφο 1 του άρθρου καθορίζεται δε λεπτομερώς η συγκρότηση των συμβουλίων αυτών: Αποτελούνται από μέλη του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου τα οποία έχουν τουλάχιστον διετή υπηρεσία στο δικαστήριο. Στο ΑΔΣ πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης προβλέπεται επιπροσθέτως η συμμετοχή του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, καθώς και δύο Αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ των μελών της Εισαγγελίας ΑΠ που έχουν τουλάχιστον διετή υπηρεσία σε αυτήν, ενώ στο ΑΔΣ του Ελεγκτικού Συνεδρίου συμμετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του δικαστηρίου αυτού. Στο ΑΔΣ του ΣτΕ και της διοικητικής δικαιοσύνης καλείται επίσης να συμμετάσχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας των διοικητικών δικαστηρίων, όταν συζητούνται ζητήματα που άπτονται της υπηρεσιακής κατάστασης των λειτουργών της τακτικής διοικητικής δικαιοσύνης.

Το Σύνταγμα προβλέπει δύο περιπτώσεις αποκλίνουσας σύνθεσης των ΑΔΣ: Πρώτον, 8 μια ειδική σύνθεση στην οποία συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου δύο δικαστικοί λειτουργοί που επιλέγονται με κλήρωση, βαθμού τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχου, όταν κρίνονται υπηρεσιακές μεταβολές εντός του κλάδου τους (άρθρο 90 παρ. 1, τελευταίο εδάφιο). Πρόκειται για καινοτομική ρύθμιση της αναθεώρησης του 2001²⁶, η οποία έχει εγγυητικό χαρακτήρα για τους δικαστικούς λειτουργούς που δεν ανήκουν στα ανώτατα δικαστήρια· σκοπός της είναι η καλύτερη ενημέρωση των ΑΔΣ χάριν της ορθότερης κρίσης σε σχέση με δικαστές, οι οποίοι βρίσκονται σε χαμηλότερες βαθμίδες και δεν είναι γνωστοί στα ανώτατα κλιμάκια της δικαιοσύνης²⁷. Στον ισχύοντα ΚΟΔΚΔΛ προβλέπεται συναφώς η συμμετοχή στο ΑΔΣ πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης δύο Προέδρων Εφετών ή δύο εισαγγελέων εφετών, όταν κρίνονται θέματα Προέδρων εφετών και εφετών ή εισαγγελέων ή εισαγγελέων εφετών, αντίστοιχα. Σε υποθέσεις δικαστικών λειτουργών κατώτερου βαθμού μετέχουν στο ΑΔΣ δύο εφέτες ή αντεισαγγελείς εφετών²⁸. Αντίστοιχα, στο ΑΔΣ ΣτΕ και τακτικών διοικητικών δικαστηρίων μετέχουν χωρίς ψήφο δύο πάρεδροι ΣτΕ όταν πρόκειται για υπηρεσιακές μεταβολές δικαστών ΣτΕ με βαθμό κατώτερο του συμβούλου, ή δύο πρόεδροι εφετών, αν πρόκειται για υπηρεσιακές μεταβολές προέδρων εφετών και εφετών, ή δύο εφέτες, αν πρόκειται για υπηρεσιακές μεταβολές δικαστών με βαθμό κατώτερο

²⁶ Ευ. Βενιζέλος, *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*, 2002, σελ. 343.

²⁷ Κ. Γώγος, «Η εφαρμογή των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος για τους δικαστικούς λειτουργούς και την απονομή της δικαιοσύνης – ένας απολογισμός», σε: Ξ. Κοντιάδης (επιμ.), *Πέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001*, 2006, τ. Β, σελ. 733 επ. (739).

²⁸ Άρθρο 91 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

του εφέτη²⁹. Δεύτερον, το άρθρο 90 παρ. 2 Σ. προβλέπει «*αυξημένη σύνθεση*», όταν το ΑΔΣ κρίνει επί προαγωγών στις θέσεις των Συμβούλων της Επικρατείας, Αρεοπαγιτών, Αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, Συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και των μελών των Γενικών Επιτροπειών της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

- 9 Υπό τις ισχύουσες διατάξεις του ΚΟΔΚΔΛ, η τακτική σύνθεση των ΑΔΣ, τόσο του ΣτΕ και τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, όσο και πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης είναι ενδεκαμελής, η δε αυξημένη, η οποία κρίνει επί προαγωγών κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 90 Σ., είναι δεκαπενταμελής· τα μέλη δε του συλλογικού οργάνου προέρχονται από τους βαθμούς του Συμβούλου της Επικρατείας και του Αντιπροέδρου ΣτΕ³⁰, καθώς και από τους βαθμούς του Αντιπροέδρου ΑΠ, Αρεοπαγίτη και Αντεισαγγελέα ΑΠ³¹, για τα οικεία ΑΔΣ αντίστοιχα. Στο ΑΔΣ ΣτΕ και τακτικών διοικητικών δικαστηρίων προεδρεύει ο Πρόεδρος ΣτΕ³², ενώ στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης συμμετέχουν πάντοτε ο Πρόεδρος και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου³³. Η κανονική σύνθεση του ΑΔΣ του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι εννεαμελής και η επαυξημένη ενδεκαμελής, ενώ τα μέλη κληρώνονται μεταξύ των Συμβούλων και των Αντιπροέδρων του Ελεγκτικού Συνεδρίου³⁴. τακτικά μέλη είναι πάντοτε ο Πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ή ο αναπληρωτής του) και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ή ο αναπληρωτής του). Την ευθύνη συγκρότησης του ΑΔΣ φέρει, σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 90, ο Πρόεδρος του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου, ενώ όλα τα μέλη του, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ορίζονται μεταξύ δικαστών που δεν είναι μέλη του ανωτάτου δικαστηρίου, ορίζονται με κλήρωση. Η κλήρωση αποτελεί εν προκειμένω εγγύηση του ανόθευτου της κρίσης του συλλογικού οργάνου, δεν διασφαλίζει όμως κατ' ανάγκην και τη συγκρότησή του με τα πλέον κατάλληλα πρόσωπα.

²⁹ Άρθρο 80 παρ. 8 ΚΟΔΚΔΛ.

³⁰ Άρθρο 80 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³¹ Άρθρο 91 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³² Άρθρο 80 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³³ Άρθρο 91 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³⁴ Άρθρο 85 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ

IV. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ

Η κρίση του ΑΔΣ λαμβάνει χώρα κατόπιν ερωτήματος ως προς την προαγωγή ή άλλη υπηρεσιακή μεταβολή του δικαστικού λειτουργού, το οποίο υποβάλει ο Υπουργός Δικαιοσύνης³⁵. Η υποβολή του ερωτήματος και η κίνηση της διαδικασίας προαγωγής είναι υποχρεωτική για τον Υπουργό εντός δύο μηνών³⁶ από την κένωση ή την κατανομή νέας θέσης προς πλήρωση, ενώ σε διαφορετική περίπτωση παραλείπεται οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια³⁷. Σημειώνεται δε ότι οι δικαστικοί λειτουργοί, με την εξαίρεση των προαγόμενων στον Άρειο Πάγο³⁸ και στη θέση του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου³⁹, κρίνονται προς προαγωγή κατά κανόνα υποχρεωτικά, χωρίς προηγούμενη αίτησή τους, εφόσον έχουν συμπληρώσει τον προβλεπόμενο χρόνο παραμονής στον βαθμό τους⁴⁰. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του ΑΔΣ, το όργανο μπορεί να ζητά πληροφορίες από τους επιθεωρητές και τους κατά καιρούς προϊστάμενους του κρινόμενου, ο οποίος μπορεί να κληθεί να παράσχει αυτοπροσώπως προφορικά εξηγήσεις. Το ΑΔΣ δύναται επίσης να διενεργήσει ειδική εξέταση ή επιθεώρηση, η οποία ανατίθεται είτε σε μέλος του οργάνου, είτε σε γενικό επιθεωρητή Σύμβουλο της Επικρατείας, Αρεοπαγίτη ή Σύμβουλο ΕΣ, αναλόγως⁴¹. Το ΑΔΣ αποφασίζει κατά πλειοψηφία, με φανερή ψηφοφορία⁴² και πλήρως αιτιολογημένη κρίση⁴³. Η απόφαση του ΑΔΣ διαβιβάζεται μαζί με το πρακτικό της συνεδρίασης στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ενώ και ο κρινόμενος δικαστικός λειτουργός, λαμβάνει, κατόπιν αιτήματός του, απόσπασμα του πρακτικού της συνεδρίασης⁴⁴. Όπως προαναφέρθηκε, ο Υπουργός Δικαιοσύνης δεσμεύεται πλήρως από την απόφαση του ΑΔΣ (ή

³⁵ Άρθρο 81 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ.

³⁶ Άρθρο 59 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³⁷ ΣτΕ 991-995/2009, 3572-5/2008, 2798/1996, 1191/1990· ΣτΕ Ολομ. 1628/1989, 751/1982· Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 437· Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 32.

³⁸ Μόνον κατόπιν αιτήσεως προάγονται Πρόεδροι Εφετών σε θέσεις Αρεοπαγιτών και Εισαγγελείς Εφετών σε θέσεις αντεισαγγελέων Αρείου Πάγου, σύμφωνα με το άρθρο 89 παρ. 8 και 9 ΚΟΔΚΔΛ.

³⁹ ΣτΕ Ολομ. 435/2019.

⁴⁰ Άρθρα 73 παρ. 4, 74 παρ. 1 και 2, 75 παρ. 6, 76 παρ. 5, 77 παρ. 1-3, 83 παρ. 1, 4 και 5, 84 παρ. 2, 3, και 6, 88 παρ. 1, 89 παρ. 1 έως 6 ΚΟΔΚΔΛ· βλ. και ΣτΕ Ολομ. 646/2004.

⁴¹ Για τις ερευνητικές εξουσίες του Συμβουλίου βλ. άρθρο 81 παρ. 3 ΚΟΔΚΔΛ.

⁴² Άρθρο 81 παρ. 4 ΚΟΔΚΔΛ.

⁴³ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 37.

⁴⁴ Άρθρο 81 παρ. 5 και 6 ΚΟΔΚΔΛ.

της Ολομέλειας του ανώτατου δικαστηρίου), υποχρεούται δε να την εκτελέσει εντός του αντικειμενικά αναγκαίου χρόνου, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση⁴⁵.

V. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΙΚΕΙΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

- 11 Οι αποφάσεις του ΑΔΣ σε ζητήματα υπηρεσιακών μεταβολών των δικαστικών λειτουργών είναι διοικητικής φύσεως ως προς το περιεχόμενό τους, προέρχονται όμως από δικαστικό όργανο. Σύμφωνα με τη ρητή πρόβλεψη του Συντάγματος στην έκτη παράγραφο του άρθρου 90 οι αποφάσεις αυτές δεν αμφισβητούνται με ένδικο βοήθημα (αίτηση ακυρώσεως), ο Υπουργός Δικαιοσύνης και ο θιγόμενος δικαστικός λειτουργός δικαιούνται όμως, σύμφωνα με την τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου, να προσφύγουν ενώπιον της Ολομέλειας του οικείου Ανώτατου Δικαστηρίου, το οποίο αποφαινεται ως δευτεροβάθμιο δικαστικό συμβούλιο. Η δυνατότητα υποβολής «διαφωνίας», όπως ονομάζει ο ΚΟΔΚΔΛ (άρθρο 81 παρ. 7) την προσφυγή του Υπουργού Δικαιοσύνης, αποτελεί σημειακή κάμψη της αρχής της αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης⁴⁶ και μηχανισμό λογοδοσίας: Πρόκειται για το κύριο μέσο που αναγνωρίζεται στην Πολιτεία να εισφέρει στις κρίσεις ως προς τις προαγωγές και τις εν γένει υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστών τις απαιτήσεις και προσδοκίες της κοινωνίας. Η διαφωνία του Υπουργού Δικαιοσύνης οφείλει να είναι αιτιολογημένη, ασκείται δε εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από την περιέλευση της απόφασης του ΑΔΣ στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Προφανώς, ο Υπουργός δεν μπορεί να εξαναγκασθεί στην άσκηση του δικαιώματος διαφωνίας με ένδικο βοήθημα⁴⁷, δεδομένου ότι πρόκειται για απόφαση που ανάγεται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας. Η Ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου δεν δεσμεύεται από τους λόγους διαφωνίας, αλλά εξετάζει την υπόθεση εν συνόλω⁴⁸.
- 12 Για τον δικαστικό λειτουργό που κρίθηκε με τρόπο αρνητικό, η προσφυγή στην Ολομέλεια του ανωτάτου δικαστηρίου συνιστά μέσο άμυνας, η δε πρόβλεψη της τρίτης παραγράφου του άρθρου 90 Σ. έχει γι' αυτόν εγγυητικό χαρακτήρα της προ-

⁴⁵ Βλ. ΑΠ Ολομ. 1/1997, ΕλλΔνη 1997, σελ. 727·Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό δίκαιο*, 2022, σελ. 743.

⁴⁶ Σημείο τομής της δικαστικής με την εκτελεστική λειτουργία κατά την προσέγγιση του Μ. Πικραμένου, *Η λογοδοσία των Δικαστών*, ό.π., σελ. 57.

⁴⁷ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 34.

⁴⁸ Άρθρο 81 παρ. 7 ΚΟΔΚΔΛ.

σωπικής ανεξαρτησίας στο εσωτερικό της δικαιοσύνης⁴⁹. Μετά την αναθεώρηση του 2001, δικαίωμα προσφυγής υπάρχει όχι μόνον κατά της παράλειψης προαγωγής, αλλά και κατά κάθε άλλης απόφασης επί προαγωγής, τοποθέτησης, μετάθεσης και απόσπασης⁵⁰. Προϋπόθεση, σύμφωνα με τον νόμο, για την παραδεκτή άσκηση της προσφυγής είναι ο κρινόμενος να έχει λάβει τουλάχιστον δύο θετικές ψήφους στη συνήθη σύνθεση του ΑΔΣ ή τρεις στην αυξημένη⁵¹. Ο περιορισμός εισήχθη το πρώτον με το άρθρο 5 ν. 2993/2002, το οποίο απαιτούσε τρεις ψήφους και δεν αφορούσε την προσφυγή κατά προαγωγής, και έχει ως σκοπό, σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση, τον περιορισμό του όγκου απασχόλησης του ΑΔΣ. Η ισχύουσα ρύθμιση του ΚΟΔΚΔΛ, η οποία αφορά πλέον και τις προαγωγές (όπως και τις τοποθετήσεις, αποσπάσεις και μεταθέσεις) των δικαστικών λειτουργών, εξαρτά κατ' ουσίαν τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής από τη βούληση των μελών του ΑΔΣ, του οποίου οι αποφάσεις ελέγχονται από την Ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου. Σημειώνεται ότι η εν λόγω περιοριστική προϋπόθεση παραδεκτού ερείδεται επί της εξουσιοδότησης της παρ. 3 του άρθρου 90 προς τον κοινό νομοθέτη, να καθορίσει τις προϋποθέσεις άσκησης της προσφυγής. Η ρύθμιση δύσκολα συμβιβάζεται με το πνεύμα του άρθρου 90 παρ. 3 Σ., το οποίο, όπως αναφέρθηκε, με την αναθεώρηση του 2001 κατατείνει στην κατοχύρωση του κρινόμενου δικαστή, ο οποίος όμως εν προκειμένω αντιμετωπίζεται ως ευρισκόμενος σε ιδιαίτερη κυριαρχική σχέση, εφόσον το δικαίωμα άμυνάς του εξαρτάται από οιονεί άδεια του ελεγχόμενου πρωτοβάθμιου οργάνου⁵². Κατά τα λοιπά, η προσφυγή του κρινόμενου δικαστικού λειτουργού ασκείται εντός αποκλειστικής προθεσμίας πέντε ημερών από την κοινοποίηση στον ενδιαφερόμενο της απόφασης του ΑΔΣ. Η προθεσμία και η άσκηση προσφυγής, καθώς και η υποβολή διαφωνίας από τον Υπουργό Δικαιοσύνης αναστέλλουν την εκτέλεση της απόφασης του ΑΔΣ κατά το μέρος που αυτή θίγει τον πίνακα αρχαιότητας, μέχρις ότου αποφανθεί η Ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστηρίου⁵³.

⁴⁹ Κ. Γώγος, «Η εφαρμογή των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος», ό.π., σελ. 740.

⁵⁰ Ευ. Βενιζέλος, *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*, ό.π., σελ. 343.

⁵¹ Άρθρο 81 παρ. 8, 91 παρ. 12. Ειδικά στο Ελεγκτικό Συνέδριο, για την άσκηση προσφυγής στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου αρκούν πάντοτε δύο θετικές ψήφοι υπέρ του κρινόμενου στο ΑΔΣ: Άρθρο 86 ΚΟΔΚΔΛ (όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 44 ν. 4963/2022).

⁵² Κριτικά Κ. Γώγος, «Η εφαρμογή των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος», ό.π., σελ. 740.

⁵³ Άρθρο 81 παρ. 11 ΚΟΔΚΔΛ.

- 13 Το Σύνταγμα και ο εκτελεστικός του νόμος ΚΟΔΚΔΛ⁵⁴ ρυθμίζουν ειδικά τη σύνθεση της Ολομέλειας των τριών ανωτάτων δικαστηρίων όταν συνεδριάζουν ως δευτεροβάθμια δικαστικά συμβούλια. Οι Ολομέλειες συνεδριάζουν με συμμετοχή όλων των μελών του οικείου Ανώτατου Δικαστηρίου, ενώ σε περίπτωση κωλυμάτων απαιτείται οι παριστάμενοι να υπερβαίνουν το μισό των υπηρετούντων μελών. Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της τρίτης παραγράφου του άρθρου 90, στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου μετέχουν μετά ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου. Περαιτέρω, από τη συνδυαστική εφαρμογή της τρίτης με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 90 Σ. προκύπτει η συμμετοχή, χωρίς δικαίωμα ψήφου, στην οικεία συνεδρίαση της Ολομέλειας δύο δικαστών στον βαθμό τουλάχιστον του εφέτη ή αντίστοιχο, σύμφωνα με όσα ισχύουν στα οικεία ΑΔΣ και αναπτύχθηκαν ανωτέρω. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται και στις Ολομέλειες των ανωτάτων δικαστηρίων που αποφασίζουν σε δεύτερο βαθμό οι κανόνες που διέπουν τα ΑΔΣ και περιλαμβάνονται στα εδάφια 3 έως 6 της πρώτης παραγράφου του άρθρου 90 Σ. Η Ολομέλεια αποφασίζει επί της υπόθεσης εν συνόλω και οριστικά, αποκλείεται δε η αναπομπή στο ΑΔΣ⁵⁵.

VI. Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

- 14 Ο κανόνας της αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης σε θέματα υπηρεσιακών μεταβολών διασπάται⁵⁶ από την εξαιρετική⁵⁷ ρύθμιση της παρ. 5, η οποία προβλέπει την ανάδειξη της ηγεσίας της Δικαιοσύνης, ήτοι των Προεδρείων των ανωτάτων δικαστηρίων, του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Πρόκειται για τον μοναδικό μηχανισμό ευθείας και αποφασιστικής κυβερνητικής επιρροής στην υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστικών λειτουργών, αντιστοίχως δε έχει καταστεί αντικείμενο αυστηρής κριτικής. Αναφέρθηκαν ιδίως κίνδυνοι για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης που διαπιστώθηκαν σε περιόδους στις οποίες η κυβέρνηση επέλεξε πρόσωπα που βρίσκονταν χαμηλά στην επετηρίδα αρχαιότητας⁵⁸. Στη σχετική συζήτηση υπενθυμίζονται οι σημαντικές

⁵⁴ Άρθρο 81 παρ. 9 ΚΟΔΚΔΛ.

⁵⁵ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 37.

⁵⁶ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 556.

⁵⁷ Αντ. Μανιτάκης, *Η ατυχή νομοθετική τροποποίηση της διαδικασίας επιλογής των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων*, constitutionalism.gr 2010.

⁵⁸ Απ. Γέροντας, «Ελλείμματα» δικαστικής προστασίας, ΔιΔικ 8/1996, σελ. 544 επ.· Γ. Γεωργακόπουλος,

αρμοδιότητες των Προέδρων και Αντιπροέδρων ως προς τον καθορισμό συνθέσεων και εισηγητών⁵⁹, καθώς και την εν γένει διοίκηση της Δικαιοσύνης. Ακόμη, επισημαίνεται ότι η προσδοκία ανέλιξης στα Προεδρεία των ανωτάτων δικαστηρίων υποκινεί τους ενδιαφερόμενους δικαστές σε μια φιλική προς την κυβέρνηση συμπεριφορά τόσο στο δικαιοδοτικό έργο, όσο και κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων αυτοδιοίκησης⁶⁰. Εντούτοις, σε ένα πολίτευμα κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, η δικαιοσύνη δεν επιτρέπεται να αποκοπεί πλήρως από την εκλεγμένη κυβέρνηση που φέρει την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου, αλλά χρήζει –έστω και συγκεντρωμένης στην κορυφή της– δημοκρατικής νομιμοποίησης ως δημόσια εξουσία⁶¹. Κατά την εύστοχη διατύπωση δε της νομολογίας ΣτΕ, η ρύθμιση της παρ. 5 του άρθρου 90 «*τίθεται ως αντίβαρο των συνταγματικών εγγυήσεων της δικαστικής ανεξαρτησίας (άρθρο 90 παρ. 1 έως 4 του Συντάγματος), με σκοπό την αποκατάσταση σημείου επαφής μεταξύ της δικα-*

Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και ο τρόπος εκλογής των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων, ΕΛΛΔνη 29/1988, σελ. 229 επ.· Σ. Δέδες, «Κίνδυνοι που απειλούν την προσωπική ανεξαρτησία του δικαστικού λειτουργού», στον τόμο: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, τόμος 1, 1988, σελ. 29 επ.· Ν. Κλαμαρής, *Η ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας έναντι επεμβάσεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας*, ΕΛΛΔνη 27/1986, σελ. 19 επ.· Δ. Κυριτσάκης, *Προεδρεία των Ανωτάτων Δικαστηρίων, τρόπος επιλογής*, ΕΛΛΔνη 37/1996, σελ. 972 επ.· ο ίδιος, «Επιλογή "Ηγεσίας" των Ανωτάτων Δικαστηρίων», σε: Εταιρία Δικαστικών Μελετών, *Συμβολές II*, 1998, σελ. 19 επ.· Δ. Μανιώτης, *Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας*, 1989, passim· Ι. Μανωλεδάκης, *Επτά θέσεις για το δίκαιο και τη δικαιοσύνη*, 1992, σελ. 81 επ.· ο ίδιος, «Σκέψεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης», σε: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, τόμος 1, 1988, σελ. 49 επ.· Γ. Παπαδημητρίου, *Ο πολιορκητικός κριός της δικαιοσύνης*, Συνταγματικά Επίκαιρα 1989-1991, 1992, σελ. 107 επ.· ο ίδιος, «Συνταγματική πολιτική στον χώρο της δικαιοσύνης», σε: Εταιρία Δικαστικών Μελετών, *Συμβολές II*, 1998, σελ. 9 επ.· Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των Δικαστών*, ό.π., σελ. 71· Κ. Σημίτης, «Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης», ό.π., σελ. 47 επ.· Β. Σκουρής, «Εγγυήσεις και παραμορφώσεις της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών», σε: *Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης*, ΕΝΟΒΕ, 1, 1988, σελ. 13 επ.

⁵⁹ Κ. Χρυσόγονος, *Έλλειμμα δικαιοσύνης*, Δ 40/2009, σελ. 3 επ., δημοσιευμένο επίσης στον τόμο: Π. Τσούκας (επιμ.), *Ο ασάλευτος χρόνος της ελληνικής δικαιοσύνης*, 2017, σελ. 417 επ. (422).

⁶⁰ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, ό.π., σελ. 556· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 744-5, ο οποίος επισημαίνει ιδίως την προοπτική ανέλιξης σε θέση Αντιπροέδρου ως κίνδυνο για το ανεξάρτητο φρόνημα των δικαστικών λειτουργών.

⁶¹ Όπως εδώ: Β. Σκουρής, *Ζητήματα δικαστικής προστασίας στην αναθεώρηση του Συντάγματος*, 2000, σελ. 80· Ευ. Βενιζέλος, *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*, ό.π., σελ. 330· Γώγος, «Η εφαρμογή των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος», ό.π., σελ. 742· Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των Δικαστών*, ό.π., σελ. 58-59.

στικής λειτουργίας και της λαϊκής κυριαρχίας, η οποία αποτελεί κατά το άρθρο 1 παρ. 1 του Συντάγματος το θεμέλιο του πολιτεύματος»⁶². Γι' αυτό δε τον λόγο, η συμμετοχή της εκτελεστικής εξουσίας στην επιλογή των δικαστικών λειτουργών είναι ευρύτατα δεδομένη στον ευρωπαϊκό χώρο⁶³. Αντίστοιχα, η νομολογία ΣτΕ εύλογα δέχθηκε ότι η επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης από την εκτελεστική λειτουργία δεν παραβιάζει τα άρθρα 2 και 19 ΣΕΕ, ούτε το άρθρο 47 ΧΘΔΕΕ και το άρθρο 6 ΕΣΔΑ⁶⁴.

- 15 Η ρύθμιση της παραγράφου 5 έτυχε επανεξέτασης κατά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, στο πλαίσιο της οποίας συζητήθηκαν ποικίλες προτάσεις περιορισμού των δυνατοτήτων επιλογής του Υπουργικού Συμβουλίου, όπως επίσης και η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των δικαστικών λειτουργών στη σχετική διαδικασία⁶⁵. Εντέλει όμως επικράτησε, ελλείψει συμφωνίας των κομμάτων στη Βουλή, η διατήρηση της πλήρους διακριτικής ευχέρειας της κυβέρνησης⁶⁶. Η νομολογία επιβεβαιώνει αυτήν την ευρύτατη διακριτική ευχέρεια, η οποία δεν ελέγχεται δικαστικά ως προς την τήρηση της αρχής της αξιοκρατίας ή άλλων συνταγματικών αρχών⁶⁷. Για την ταυτότητα δε του νομικού λόγου, η νομολογία δέχεται ότι το άρθρο 90 παρ. 5 Σ. δεν επιβάλλει στο Υπουργικό Συμβούλιο να αιτιολογεί ειδικά και εμπειριστατωμένα την επιλογή του⁶⁸.
- 16 Το Σύνταγμα παραχωρεί στο Υπουργικό Συμβούλιο την αρμοδιότητα επιλογής του Προέδρου και των Αντιπροέδρων του ΣτΕ, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, καθώς και των Γενικών Επιτρόπων της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Προκειμένου για τα Προεδρεία των Ανώτατων Δικαστηρίων, η επιλογή, σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 5 Σ. γίνεται μεταξύ των μελών του οικείου ανώτατου δικαστηρίου. Στη θέση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου προάγεται, σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 5 Σ. και τον ΚΟΔΚΔΛ, είτε αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου Αρεοπαγίτης, οπότε έχουμε μεταβολή κλάδου, είτε αντεισαγγελέας με διετή υπηρεσία στον Άρειο Πάγο⁶⁹. Στη θέση

⁶² ΣτΕ Ολομ. 1304/2019. Βλ. επίσης Πρακτικό Διοικητικής Ολομέλειας ΣτΕ 2/2010, ΔτΑ 2010, σελ. 491 επ.

⁶³ Κ. Χρυσόγονος, «Έλλειμμα δικαιοσύνης», ό.π., σελ. 422· ο ίδιος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 744.

⁶⁴ ΣτΕ Ολομ. 1304/2019. Σχετικά με τις απαιτήσεις του ενωσιακού δικαίου ως προς τη δικαστική ανεξαρτησία βλ. Κ. Γώγο, «Άρθρο 87», ό.π., αρ. περ. 19.

⁶⁵ Βλ. την πρόταση της Ολομέλειας ΑΠ στο Πρακτικό 14/1998, ΤοΣ 1998, σελ. 907 επ.

⁶⁶ Αναλυτικά Ευ. Βενιζέλος, *Το αναθεωρητικό κείμενο*, ό.π., σελ. 330-333.

⁶⁷ ΣτΕ Ολομ. 1304/2019.

⁶⁸ ΣτΕ Ολομ. 2512/2016· ΣτΕ Ολομ. 292/1984.

⁶⁹ Άρθρο 89 παρ. 12 ΚΟΔΚΔΛ.

του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου μπορεί να προαχθεί, σύμφωνα με το άρθρο 84 παρ. 7 ΚΟΔΚΔΛ που εξειδικεύει την πρόβλεψη της πέμπτης παραγράφου του άρθρου 90 Σ., είτε Αντιπρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (με μεταβολή κλάδου), είτε Επίτροπος της Επικρατείας, είτε Σύμβουλος ή Αντεπίτροπος της Επικρατείας με τουλάχιστον τετραετή υπηρεσία στο Ελεγκτικό Συνέδριο. Τέλος, με την αναθεώρηση του 2001, η πέμπτη παράγραφος του άρθρου 90 προβλέπει, με μια πλημμελή διατύπωση⁷⁰, την προαγωγή με επιλογή από το Υπουργικό Συμβούλιο στη θέση του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων μεταξύ των μελών της Επιτροπείας και των Προέδρων Εφετών διοικητικών δικαστηρίων, στην τελευταία περίπτωση με μεταβολή κλάδου του δικαστικού λειτουργού.

Ο εκτελεστικός του Συντάγματος ΚΟΔΚΔΛ περιορίζει τον κύκλο των προσώπων που δύνανται να επιλεγούν για τη μεν βαθμίδα του Αντιπροέδρου των ανώτατων δικαστηρίων μεταξύ των δικαστικών λειτουργών με τριετή υπηρεσία στη βαθμίδα του Συμβούλου Επικρατείας ή Συμβούλου του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁷¹ και διετή υπηρεσία στη βαθμίδα του Αρεοπαγίτη⁷², ενώ για τον βαθμό του Προέδρου η επιλογή γίνεται μεταξύ των Αντιπροέδρων και όσων έχουν τα προσόντα επιλογής σε θέσεις Αντιπροέδρων⁷³. Περαιτέρω, σύμφωνα με τον ΚΟΔΚΔΛ, για την προαγωγή στις θέσεις των Αντιπροέδρων ΣτΕ, Ελεγκτικού Συνεδρίου και Αρείου Πάγου η επιλογή γίνεται μεταξύ των δέκα αρχαιότερων από τους δικαστικούς λειτουργούς που έχουν τα ως άνω τυπικά προσόντα όταν η προς πλήρωση θέση είναι μία, ενώ για κάθε επιπλέον θέση ο αριθμός των υποψηφίων αυξάνεται κατά τέσσερις⁷⁴. Τέλος, ο ΚΟΔΚΔΛ (άρθρο 75 παρ. 7) προβλέπει ότι η επιλογή για τη θέση του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας των διοικητικών δικαστηρίων γίνεται μεταξύ των μελών της Γενικής Επιτροπείας που έχουν αθροιστικά τριετή υπηρεσία στους βαθμούς του Επιτρόπου, Αντεπιτρόπου και Προέδρου Εφετών διοικητικών δικαστηρίων, καθώς και των Προέδρων Εφετών διοικητικών δικαστηρίων με τριετή υπηρεσία στον βαθμό αυτό. Κατά τον τρόπο αυτό, ο ΚΟΔΚΔΛ επιχειρεί να δεσμεύσει τη διακριτική ευχέρεια του Υπουργικού Συμβουλίου με κριτήρια αρχαιότητας, υιοθετώντας, σε γενικές γραμμές, επιχείρημα που είχε προ-

⁷⁰ «Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων (...)».

⁷¹ Άρθρα 74 παρ. 4 και 83 παρ. 7 ΚΟΔΚΔΛ, αντίστοιχα.

⁷² Άρθρο 89 παρ. 10 ΚΟΔΚΔΛ.

⁷³ Άρθρα 74 παρ. 5, 83 παρ. 8 και 89 παρ. 11 ΚΟΔΚΔΛ, για τις θέσεις Προέδρων ΣτΕ, Ελεγκτικού Συνεδρίου και Αρείου Πάγου αντίστοιχα.

⁷⁴ Άρθρο 59 παρ. 3 ΚΟΔΚΔΛ.

βληθεί σε απορριφθείσα αίτηση ακυρώσεως κατά της επιλογής Αντιπροέδρου ΣτΕ⁷⁵. Σύμφωνα με τον νόμο, η διακριτική ευχέρεια του Υπουργικού Συμβουλίου αναφέρεται στην επιλογή μεταξύ προσώπων με ικανή και παραπλήσια αρχαιότητα.

- 18 Επιπροσθέτως, ο ΚΟΔΚΔΛ επιχειρεί να περιορίσει και με διαδικαστικά μέσα τη διακριτική ευχέρεια του Υπουργικού Συμβουλίου κατά την επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης, προτάσσοντας μια γνωμοδοτική διαδικασία⁷⁶, η οποία έχει επικριθεί ως αντισυνταγματική, δεδομένου ότι συνιστά συρρίκνωση μιας εξουσίας την οποία το Σύνταγμα θέλησε ευρύτατη⁷⁷. Ειδικότερα, προβλέπεται στον νόμο⁷⁸ γνωμοδότηση της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής, η οποία, μετά από ακρόαση των υποψηφίων, αποφασίζει ομοφώνως, άλλως με πλειοψηφία τουλάχιστον των 4/5 των μελών της⁷⁹. Πρόκειται για απλή γνώμη, η οποία δεν δεσμεύει το Υπουργικό Συμβούλιο⁸⁰. Έπεται εισήγηση του Υπουργού Δικαιοσύνης προς το Υπουργικό Συμβούλιο, η απόφαση του οποίου λαμβάνει τη μορφή πρότασης, χωρίς εκτελεστό χαρακτήρα⁸¹, βάσει της οποίας εκδίδεται το Προεδρικό Διάταγμα που ολοκληρώνει τη διαδικασία προαγωγής κατ' άρθρο 95 παρ. 5 Σ. Η νομολογία έχει αποφύγει να αποφανθεί επί των ενστάσεων αντισυνταγματικότητας που έχουν προβληθεί κατά της γνωμοδότησης της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής, περιορίσθηκε δε στην κρίση ότι το Σύνταγμα δεν απαγορεύει μια προεπιλογή μεταξύ των υποψηφίων, όπως είχε προβλέψει ο νόμος 3841/2010⁸². Κατά τα λοιπά, η τήρηση των διατάξεων του ΚΟΔΚΔΛ και της εν γένει κοινής νομοθεσίας όσον αφορά τους επιλέξιμους υποψήφιους και τη διαδικασία επιλογής των προσώπων που θα στελεχώσουν τις κορυφαίες θέσεις της Δικαιοσύνης δεν υπόκειται σε δικαστικό

⁷⁵ ΣτΕ 1304/2019, σκ. 10-11.

⁷⁶ Η ρύθμιση προέρχεται από τον ν. 3841/2010.

⁷⁷ Πρακτικό Διοικητικής Ολομέλειας ΣτΕ 2/2010, ΔτΑ 2010, σελ. 491 επ. Περαιτέρω, ο Μανιτάκης υποστηρίζει ότι το άρθρο 90 παρ. 5 Σ. προβλέπει οργανικό και όχι απλώς εκτελεστικό νόμο, περιορίζοντας την εξουσία του κοινού νομοθέτη στην εισαγωγή ουσιαστικών κριτηρίων, ενώ αντιθέτως δεν επιτρέπεται η εισαγωγή διαδικαστικών κανόνων στη διαδικασία επιλογής· επίσης, ο ίδιος συγγραφέας υποστηρίζει ότι κατά παράβαση της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών ο νομοθέτης εμπλέκει τη νομοθετική λειτουργία στην επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης. Αντ. Μανιτάκης, *Η στυχής νομοθετική τροποποίηση*, ό.π. Σχετικά επίσης Χρυσόγονος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 745.

⁷⁸ Άρθρο 59 παρ. 3 ΚΟΔΚΔΛ.

⁷⁹ Άρθρο 14 περ. στ) Κανονισμού της Βουλής.

⁸⁰ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 72.

⁸¹ ΣτΕ Ολομ. 435/2019.

⁸² ΣτΕ Ολομ. 114/2012.

έλεγχο βάσει της έκτης παραγράφου του άρθρου 90 Σ.⁸³, γεγονός που συνάδει με τον πολιτικό χαρακτήρα της διακριτικής ευχέρειας του Υπουργικού Συμβουλίου.

VII. Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Δεδομένου ότι κύρια πηγή απειλής για τη δικαστική ανεξαρτησία θεωρήθηκε η δυνατότητα του Υπουργικού Συμβουλίου να επιλέξει για την ηγεσία της Δικαιοσύνης νεότερους δικαστές, οι οποίοι θα κατείχαν τις κρίσιμες θέσεις στα Προεδρεία των ανώτατων δικαστηρίων για πολλά χρόνια, η συνταγματική αναθεώρηση του 2001 προσέθεσε στην παράγραφο 5 του άρθρου 90 δύο τελευταία εδάφια. Οι διατάξεις αυτές περιορίζουν σε τέσσερα έτη τη θητεία των Προέδρων των τριών ανώτατων δικαστηρίων, του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, καθώς και των Γενικών Επιτρόπων της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των διοικητικών δικαστηρίων. Με τη λήξη της θητείας τους, οι δικαστικοί αυτοί λειτουργοί αποχωρούν σε κάθε περίπτωση από το Δικαστικό Σώμα, ακόμη και αν υπολείπεται χρόνος για τη συμπλήρωση του ηλικιακού ορίου των 67 ετών σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 5 Σ.⁸⁴. Πρόθεση του αναθεωρητικού νομοθέτη ήταν αφενός μεν περιορισθεί εν τοις πράγμασι η επιλογή για τις ανώτατες αυτές θέσεις μεταξύ των αρχαιότερων δικαστικών λειτουργών, εφόσον οι νεότεροι δικαστές που τυχόν επιλέγονται υφίστανται τη συνέπεια της πρόωρης αποχώρησής τους από την υπηρεσία, αφετέρου δε να αποτρέψει τη μακροχρόνια κυριαρχία μεμονωμένων προσώπων στη Δικαιοσύνη⁸⁵. Όπως προκύπτει από τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 118 παρ. 5 Σ., η ρύθμιση αυτή δεν κατέλαβε τα πρόσωπα που υπηρετούσαν στις ως άνω θέσεις κατά τη θέση σε ισχύ των αναθεωρημένων διατάξεων του άρθρου 90 παρ. 5 Σ. Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 5 διασφαλίζει δε στους δικαστικούς λειτουργούς που αφορά ο περιορισμός στην τετραετή θητεία τα πλήρη συνταξιοδοτικά δικαιώματα που θα είχαν εάν αποχωρούσαν με τη συμπλήρωση του ηλικιακού ορίου.

VIII. ΤΟ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΠΡΑΞΕΩΝ ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 90 ΠΑΡ. 1 ΕΩΣ 5 Σ.

Ως πράξεις δικαστικού οργάνου, έστω και αν κατά περιεχόμενο ενέχουν άσκηση διοικητικού έργου, οι αποφάσεις του ΑΔΣ (ή της Ολομέλειας των ανώτατων δικαστηρίων)

⁸³ Βλ. αμέσως κατωτέρω αρ. περ. 22.

⁸⁴ Αναλυτικά Κ. Γώγος, «Άρθρο 88», ό.π., αρ. περ. 41-43.

⁸⁵ Ευ. Βενιζέλος, *Το αναθεωρητικό κεκτημένο*, ό.π., σελ. 333.

επί της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών δεν θα προσβάλλονταν παραδεκτά με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ ήδη σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 1 περ. α) Σ.⁸⁶. Η έκτη παράγραφος του άρθρου 90 επεκτείνει το απαράδεκτο αυτό στα Προεδρικά Διατάγματα και τις άλλες πράξεις της Διοίκησης που εκδίδονται βάσει των παραγράφων 1-5 του ιδίου άρθρου, για όσα θέματα αναφέρονται ρητώς στις διατάξεις αυτές, διασφαλίζοντας ότι οι κρίσεις του ΑΔΣ δεν υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο ούτε κατά την προσβολή των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται προς εκτέλεσή τους⁸⁷. Το δικαστικώς ανέλεγκτο των πράξεων που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 90 παρ. 1 έως 5 Σ. επεκτείνεται και στον παρεμπόμποντα έλεγχο σε αγωγή αποζημιώσεως κατ' άρθρο 105 ΕισΝΑΚ από δικαστικό λειτουργό που πλήττει είτε το περιεχόμενο της κρίσης του ΑΔΣ, είτε τον χρόνο ενέργειας της υπηρεσιακής μεταβολής⁸⁸. Όπως αναφέρθηκε ήδη, στο απαράδεκτο εμπίπτουν προπάντων, ενόψει μάλιστα και της ευρείας διακριτικής ευχέρειας που ασκείται, οι αποφάσεις και πράξεις προαγωγής στις ανώτατες θέσεις της Δικαιοσύνης που εκδίδονται σύμφωνα με τους όρους και περιορισμούς της πέμπτης παραγράφου του άρθρου 90⁸⁹. Σημειώνεται ακόμη ότι απαράδεκτως προσβάλλεται και η υποβολή από τον Υπουργό Δικαιοσύνης αντιρρήσεων κατά της απόφασης του ΑΔΣ, αλλά και η ανάκλησή τους⁹⁰.

- 21 Παρά ταύτα, γίνεται δεκτό ότι η έκτη παράγραφος του άρθρου 90 Σ. πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά⁹¹. Δεν εμπίπτουν έτσι στο απαράδεκτο οι διοικητικές πράξεις που έχουν ως αντικείμενο τον διορισμό⁹² και την απόλυση⁹³, τη μισθολογική προαγωγή⁹⁴, την προσωρινή αργία⁹⁵ και τη διαθεσιμότητα των δικαστικών λειτουργών, δεδομέ-

⁸⁶ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, ό.π., σελ. 438· Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 47· για το προκείμενο ζήτημα βλ. χαρακτηριστικά ΣτΕ 2767/2006, 1650/1980.

⁸⁷ Πρβλ. και ΣτΕ 597/1999, που αφορά το απαράδεκτο προβολής λόγων ακυρώσεων που πλήττουν απόφαση του ΑΔΣ, ακόμη και επ' ευκαιρία προσβολής διοικητικής πράξης που δεν καταλαμβάνεται από το άρθρο 90 παρ. 6 Σ.

⁸⁸ ΣτΕ Ολομ. 4356/1997.

⁸⁹ Θεμελιωδώς ΣτΕ Ολομ. 292/1984. Επίσης ΣτΕ Ολομ. 4356/1997.

⁹⁰ ΣτΕ Ολομ. 184/1986.

⁹¹ ΣτΕ Ολομ. 105/1981· Σπ. Βλαχόπουλος, *Θέματα δικαστικών λειτουργών και προσβολής πράξεων δικαστικών οργάνων στη νομολογία του Γ΄ Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας*, ΕφημΔΔ 2011, σελ. 800· Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 51.

⁹² ΣτΕ 1745/1990, 180/1989, 1130/1988, 4657/1986, 1684/1982.

⁹³ ΣτΕ 2089/1988.

⁹⁴ ΣτΕ 1888/1988.

⁹⁵ ΣτΕ 597/1999.

νου ότι οι εν λόγω υπηρεσιακές μεταβολές δεν ρυθμίζονται στο άρθρο 90 Σ.⁹⁶. Το κυριότερο, προσβάλλονται παραδεκτά με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ οι πράξεις της Διοίκησης κατά το μέρος κατά το οποίο προβάλλεται από τον αιτούντα ότι παραβιάζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται στις παραγράφους 1-5 του άρθρου 90⁹⁷, όπως λ.χ. η παράλειψη (οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας) του Υπουργού Δικαιοσύνης να κινήσει εγκαίρως τη διαδικασία πλήρωσης κενών θέσεων με προαγωγή⁹⁸. Ειδικότερα, σε αίτηση ακυρώσεως υπόκεινται οι διοικητικές πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται παράλειψη ή άρνηση συμμόρφωσης προς τα κριθέντα από το ΑΔΣ⁹⁹ (ή την Ολομέλεια του οικείου Ανωτάτου Δικαστηρίου), ή πράξεις με τις οποίες προστίθενται ρυθμίσεις που δεν απορρέουν από την κρίση του ΑΔΣ, αλλά ενδεχομένως από την κοινή νομοθεσία¹⁰⁰. Και τούτο διότι ratio του άρθρου 90 παρ. 6 Σ. είναι η προστασία των αποφάσεων του ΑΔΣ από την κύρια ή παρεμπίπτουσα κρίση άλλου δικαστικού οργάνου και όχι η στέρψη δικαστικής προστασίας στον δικαστικό λειτουργό έναντι της παραβίασης των συνταγματικών εγγυήσεων εκ μέρους της εκτελεστικής λειτουργίας. Ωστόσο, η παραβίαση των ρυθμίσεων της (κοινής) εκτελεστικής του Συντάγματος νομοθεσίας (ιδίως του ΚΟΔΚΔΛ), είτε ουσιαστικών, είτε διαδικαστικών, κατά την έκδοση των πράξεων που προβλέπει το άρθρο 90 Σ. εμπίπτει στη ρύθμιση της παραγράφου 6 και οι σχετικοί λόγοι ακυρώσεως δεν προβάλλονται παραδεκτώ¹⁰¹.

Τέλος, γίνεται δεκτό ότι δεν ελέγχονται ακυρωτικά οι αξιολογικές κρίσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ως προς τα κριτήρια αρχαιότητας, ικανότητας και ακεραιότητας που βρίσκουν εφαρμογή κατά την επιλογή των προσώπων που στελεχώνουν την κορυφή της Δικαιοσύνης, δεδομένου ότι τα κριτήρια αυτά δεν μετουσιώνονται σε (ρητές) ρυθμίσεις του άρθρου 90 Σ.¹⁰². Εν προκειμένω, η νομολογία εύλογα θέλησε να διαφυλάξει την προβλεπόμενη στο άρθρο 90 παρ. 5 ευρεία διακριτική ευχέρεια

⁹⁶ Σπ. Βλαχόπουλος, *Θέματα δικαστικών λειτουργιών*, ό.π., σελ. 800.

⁹⁷ ΣτΕ Ολομ. 1304, 435/2019· Ολομ. 2512/2016, Ολομ. 114/2012, ΝοΒ 2012, σελ. 730 επ. με σχόλιο Αντ. Αργυρού· ΣτΕ 3635-6/2010, 4751-2/1998· ΣτΕ Ολομ. 1274/1993· ΣτΕ Ολομ. 1628/1989· ΣτΕ 1339/1988· ΣτΕ Ολομ. 292/1984.

⁹⁸ ΣτΕ 289/1995.

⁹⁹ ΣτΕ 1589, 1591/1995· ΣτΕ Ολομ. 1991/1990· ΣτΕ 180/1989, 1130/1988, 2486/1985· ΣτΕ Ολομ. 1678/1978 κ.ά.

¹⁰⁰ ΣτΕ Ολομ. 1304/2019, Ολομ. 2512/2016, 3635-6/2010, 4751-2/1998, 159/1981.

¹⁰¹ ΣτΕ Ολομ. 114/2012· ΣτΕ 3635-6/2010, 3466/2005· ΣτΕ Ολομ. 1274/1993· ΣτΕ 1745/1990.

¹⁰² ΣτΕ Ολομ. 1304/2019· ΣτΕ Ολομ. 2512/2016.

του Υπουργικού Συμβουλίου, η οποία θα καθίστατο κενή περιεχομένου εάν το Δικαστήριο είχε τη δυνατότητα να ελέγξει την αιτιολογία των σχετικών αποφάσεων από πλευράς τήρησης του μέτρου της αξιοκρατίας· διαφορετική λύση, θα σήμαινε στην πράξη ότι η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ εκτελεστικής και δικαστικής λειτουργίας στα θέματα των υπηρεσιακών μεταβολών των δικαστικών λειτουργών κατ' άρθρο 90 Σ. θα καταστρατηγούνταν¹⁰³ και το ΣτΕ θα καθίστατο τελικός κριτής των επιλογών της Κυβέρνησης για τις ανώτατες θέσεις στη Δικαιοσύνη, πολιτική-ποινική και διοικητική.

¹⁰³ Αθ. Τσιρωνάς, «Άρθρο 90», ό.π., αρ. περ. 48.